

OLÁH TIBOR

Esztétikai engedelmesség

SÁRKÁNY PÉTER: A FILOZÓFIA MINT PRAXIS

L'Harmattan Kiadó
Budapest, 2014
260 oldal, 2600 Ft

”

Talán mégiscsak színésznek kellett volna lennem, akkor most lehetnék sikeres író is. Színdarab kérdése, amely az élet érzelmi tükröződéseit jeleníti meg. Az érzelmi involváltság nem a darab ismeretén múlik. Az mindig ígéretes, ha egy tanulmányban Nietzsche-re hivatkoznak. Különösen akkor, ha etikai szempontrendszer alapján választják mintának azt a filozófust, akit a filozófiatörténet az etikai szkepticizmus tárgyszava alatt jegyez. Az említett tanulmány (*Értelemközpontú egzisztenciaanalízis és szociális munka c. In.: Korunk, III. Folyam 2011/8, 29–35.; Sárkány 2014: 176.*) Viktor Frankl-re hivatkozva említi Nietzsche-t „az ember olyan lény, aki szinte bármit képes elviselni, ha tudja, hogy annak mi a célja, mi az értelme”. Fontos tudnunk, Friedrich Nietzsche bölcsesletének csak úgy van filozófiailag releváns mondanivalója, ha létezik általános etikai alapelv. Az individuum csak az általánoshoz képest bukhat el, illetve az általános mellett üdvözülhet. Amikor mások némán körbeállják, tekintik őt, de szólni nem bírnak. Éppen itt van a vallás is. Nietzsche filozófiája valójában dalszöveg avagy vers, csak hogy értsük. A filozófiatörténet azért boldogul vele nehezen, mert a gonoszt és a tragikus hőst is megjeleníti. Egy-egy kiragadott gondolat a tragikus emberről, az alábukó tömegről is szólhat, olyankor kritikát fogalmaznak meg az aforizmák és csak teljességükben érthetőek.

Arról nem tehet az élet, hogy az ember talál benne örömet, amely az emberhez tartozó engedelmesség és nem az élethez, mert azt az emberi adja, adhatja meg számára. Az élet korábbi, mint az érzélem. A halála azért tragikus, mert az ember a halállal kiszakad az időiségből és az örökkévalósággal találja szembe magát. Az a megrendítő, hogy mi már soha többet nem találkozunk, többé nem találkozhatunk vele. Valójában, ami hiányként szakad fel bennünk, az elválás nem örökre szól, időiséggel megragadható, amely a még hátralévő életünk. Ez az időiség feldolgozhatatlan problematikája megrendíti az embert.

Egy tekintet, a szeretet időbeli, egy érzés éppúgy elmúlik, mint az élet. A múltban persze megmarad jelen, de a jövőbe már nem jut át. Különösen, amikor már nem vagyok beléd szerelmes, elmúlt, ami már nem jut át a holnapunkba. Nem lehetek senkibe szerelmes, azért mert jó ember. Ezzel az etika időkívüliségének, az istenek életéhez, a mindenkori múlthoz való hasonlíthatóságát szeretnénk jelezni. Ami ma jó, az holnap, a jövőbe is átjut a múltból. Az etikai szkepticizmus a XX. századi ember, istenek társaságába keveredésére utal, mert a zsidó-keresztény etika szerint élő ember értékrendje holnap is valós lesz, ám a térben az etikai határok megnyíltak, a különböző istenségek a földön mindenhol otthon vannak. Az embernek lehet (van) választása, mely isteneket tekint uralkodónak azon a területen ahol ő él. Az esztétika és a vallástudomány feladata megértetni az időbeliséget.

Az ember szívverése az esztétika és a vallás kérdésköre. Lehetetlen elmondani valakinek miért kéne most boldognak lennie, vagy valamit szépnak látnia. Tegyük fel fordítva a kérdést: megtalálhatjuk-e mindig az életünk kérdésére a választ? Gyakorta nem. Sárkány Péter az értelemre hivatkozik a *Mi dolgunk a világban?* c. rövidkéjében (*In.: Vigilia 2011/12, 932–933.; Sárkány 2014: 243–245.*), a felismert értelmi összefüggésben jelöli ki a megtalálható életünk útját. A szerző szándéka szerint a most megjelenő *A filozófia mint praxis* c. tanulmánykötete a korábban már közreadott *Filozófiai lélegzõdozást (Filozófiai lélegzõdozás, Jel Könyvkiadó, Budapest, 2008)* hivatott segíteni, az azóta különböző bölcséleti tudományterületeken (filozófia, pszichoterápia és szociálpedagógia) megjelent tanulmányok egy kötetbe rendezésével.

A tanulmánykötet hasonlóan a *tudni* lehetőségén keresztül fejt ki a praxis megvalósítását. Filozófiai terápiára, bölcséleti segítő foglalkozásra gondol. Ám a szerelmes akarok lenni, mert tudom az jó, tehát ha tudom mi a jó (etika), még a legkevésbé sem vagyok szerelmes. Itt elválík a gyakorlat, a praxis bármiféle elméleti felkészültségétől. Sárkány Péter ismételve mutat rá az *elméleti tudni* és annak *megvalósulása* közti távolságra. Attól mert tudom mi a jó, még nem leszek jó, tehát nem fogom a jót cselekedni. Ahányszor szembesülünk az említett távolsággal, mindvégig áthidalhatatlannak találjuk, minthogy a szerző racionálisan – hiába is várjuk –, nem közelíti a miértet. Az sem hangzik el, miért jó az nekem, ha az élet értelmének felismerését tudni vélem a saját egzisztenciális jelenemre alkalmazni. Meglátásunk szerint ennek a hiánya valójában elhanyagolható, azért is mert a tudni hogyan kell szeretni nem a kétségbeesés oldala, hanem a másik. Aki szerelmes kétségbeesett, az élet gyakorta nem racionális. Gondoljuk meg: az örömmel mennyiben van magyarázható értelme?

A könyv handout-ra emlékeztető vázlatpontos felépítése miatt gyakran van egy olyan érzésünk, hogy órajegyzetet olvasunk. Különböző tantárgyak jegyzeteit, minthogy a megírt tanulmányok egy kötetben szerepeltetése kevés ahhoz, hogy a választott témát (etikára épített lélegzõdozás) integrálva támogassák. Szorgalmi időszak utáni hangulatunkat legyõzve a könyv különböző fejezeteiben (tanulmányaiban) szembesülnünk kell a mondatok, hivatkozások szó szerinti ismétlésével. A vizsgadrukk következtében a modern kori filozófiatörténet szempontjából megkerülhetetlen szerzők elemzésével ismerkedhetünk meg. Ludwig Binswanger, Viktor E. Frankl, Michel Foucault, Martin Heidegger a téma szempontjából evidens nevek, utalásszerűen más, kortárs szerzők releváns gondolatai is helyet kaptak a tanulmányokban. Szociológia, pedagógia, filozófia is, kitűnő elemzések-tanulmányok sora, amelyeket azért rendezett a szerző és a kiadó egy kötetbe, hogy a praxis lehetőségét az aktuális kutatási és oktatási gyakorlatnak megfelelően fejlessze tovább. Gyakorlati oktatási anyaga a *tudninak*, professzori kézikönyv iskolapéldája, amely bevallottan gyakran és sokat ismételi, ám a meg-

valósulásig nem jut el. Nem leszünk szerelmesek, pedig ez a cél: átjutni a kétségbeesettek partjára.

Összegezve a filozófia, mint praxis megvalósulhat és a könyv (tanulmánykötet) különböző etikai gyakorlatok lehetőségeit keresve az elmélet megvalósításainak útját bezárva, avagy nem tudva mégis hozzájárul ahhoz a bölcséleti segítő foglalkozás leírásához, amely a kétségbeesettekre talál. Szókratészként bábáskodik az *esztétikai engedelmesség* orvosságán.

A könyv érvelésével kapcsolatban még egy dolog. A platóni dialógusok, nem azért a platóni dialógusok, mert párbeszédés filozófia a jóról, az etikáról, hanem a filozófia, a mondani-valója miatt az. Szókratész tanítása akkor is, ha azt nem dialógikus formában mondják fel. Az etikára épített lélegzõgondozásnak ott és addig lehet feladata, amikor a lehetséges döntések „kimenetelét” mutatja meg a kétségbeesettnek, a bukás vagy kudarcélmények emberi közelségét. Aki kétségbeesett, nem azért nem tud egy kérdésre felelni, mert nem látja át azt (racionálisan), hanem a lehetséges döntések nem ismert kimenetelének egyedüllététől fél. Ám az érzelmi közelségbe emelés során az etika kérdéseit felesleges olyan nagyon hangoztatni, a praxis gyakorlatát itt már az esztétikai képekre kell építeni.

A saját jelenének esztétikai ábrázolásával önmagától eltávolodik, minthogy nem csak megéli, hanem látja is, képes úgy szemlélni kétségbeesésének történetét, ahogy egy regény, vagy vers, vizuális alkotás nyílik meg az olvasó, látó előtt, érzelmi involváltságban. Ennek elsődleges szükséglete barátainkkal való érzelmi beszélgetés. Ilyenkor a főhős (énünk) érzelmeit párhuzamosan megéljük vele. Ha megtanulunk érzelmi távolságból szemlélni, mások belső világához a vágyott *alter egó*hoz érzelmileg hozzáférni – szóval, aki sokat olvas, vagy gyakran vágyik mások érzelmi közelségébe – láthatjuk énünk transzcendentális távolságból. Önmagunk ítéletét illetően a transzcendentális énünk ismerete lehetőséget ad, hogy önmagunkat vagy az *alter egó*t ne csak mások ítéletében lássuk. A szerelmes versben, a kétségbeesetten kötődő ígéreteit mi is ígérjük, még mielőtt eljutnánk a mindenünket odaadó verssorig már odaadtuk és az a dráma, ha ő akiről olvasunk friss vizet hoz kancsóban néki. A költő mást, másként adott a kedvesnek, ő most ennyit adhatott örököül. Összehasonlítás szándéka nélkül látjuk itt az érzelmi megélés párhuzamosságát, versünk olvasása közben érezzük a költő kétségben érzett bánkódását. A vigasztaló erő nyugtatja meg végül lelkünk fájdalmát, a kétségbeesettek partján állunk.